

بررسی میزان بیان STAT3 در فازهای مختلف بیماران مبتلا به لوسمی میلوئیدی مزمن

پیمان یوسفی^۱، شهربانو رستمی^۲، نسرين عليزاده قندفروش^۳، سعيد
محمدی^۴، محسن نیکبخت^۲، ليا قديانی نژاد^۵، بهرام چهاردولی^۴

چکیده

زمینه و هدف: بیماری لوسمی میلوئیدی مزمن نوعی بیماری میلوپرولیفراتیو کلونال است که با وجود ژن ادغامی BCR/ABL تشخیص داده می‌شود. با استفاده از مهارکننده‌های تیروزین کیناز مانند Imatinib، درمان این بیماری پیشرفت قابل توجهی داشته است. مقاومت دارویی علیه Imatinib همچنان به عنوان مانعی در روند درمان می‌باشد. STAT3 فاکتور رونویسی مهم مرتبط با تکثیر و بقای چندین سرطان متمایز می‌باشد. هدف این مطالعه، تعیین میزان بیان STAT3 در بیماران مبتلا به CML و تحت درمان با ایماتینیب و شناسایی نقش احتمالی این ژن در مقاومت دارویی بیماران مبتلا به CML تحت درمان با ایماتینیب بود.

روش بررسی: ۷۱ نمونه خون محیطی از بیماران CML در فازهای مختلف بیماری و ۱۰ فرد نرمال جمع‌آوری شد. پس از استخراج RNA و سنتز cDNA بیان ژن‌های STAT3 با تکنیک Real-time PCR اندازه‌گیری شد. بیان STAT3 نسبت به ژن کنترل ABL نرمالیزه شد. بیان STAT3 در بیماران نسبت به گروه کنترل مقایسه شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بیان STAT3 در مرحله‌ی تشخیص افزایش معناداری نسبت به افراد نرمال داشت ($p=0/0001$). میزان بیان STAT3 در بیماران فاز MMR (Major Molecular Response) تفاوت معناداری با گروه کنترل نداشت. بیماران مقاوم بدون موتاسیون و دارای موتاسیون در دومن کینازی ABL تفاوت معناداری نسبت به بیماران مرحله MMR داشتند (به ترتیب $p=0/0014$ و $p=0/003$). این تفاوت بین دو گروه مقاوم معنادار نبود. همین‌طور بیماران در فاز بلاستیک تفاوت معناداری از نظر میزان بیان STAT3 با گروه کنترل نداشتند.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج مطالعه و نقش STAT3 در تکثیر و بقای سلولی، هدف‌گیری STAT3 در درمان بیماران مقاوم می‌تواند مطرح باشد.

واژه‌های کلیدی: لوسمی میلوئیدی مزمن (CML)، STAT3، ایماتینیب، مقاومت دارویی

دریافت مقاله: آبان ۱۳۹۷
پذیرش مقاله: اسفند ۱۳۹۷

* نویسنده مسئول:
بهرام چهاردولی؛

مرکز تحقیقات هماتولوژی انکولوژی و پیوند
سلول‌های بنیادی دانشگاه علوم پزشکی تهران

Email:
bchahardouli@tums.ac.ir

۱ کارشناس ارشد هماتولوژی و بانک خون، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۲ دانشیار مرکز تحقیقات هماتولوژی انکولوژی و پیوند سلول‌های بنیادی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۳ کارشناس ارشد هماتولوژی و بانک خون، مرکز تحقیقات هماتولوژی انکولوژی و پیوند سلول‌های بنیادی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۴ استادیار مرکز تحقیقات هماتولوژی انکولوژی و پیوند سلول‌های بنیادی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۵ دانشجوی کارشناسی ارشد ژنتیک، مرکز تحقیقات هماتولوژی انکولوژی و پیوند سلول‌های بنیادی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

بیماری CML (Chronic Myeloid Leukemia) یک بیماری میلوپرفیفاتیو کلونال است که به وسیله وجود فیوژن ژن BCR-ABL تشخیص داده می‌شود. این انکوژن خود حاصل جابجایی بین کروموزوم‌های ۹ و ۲۲ می‌باشد و کروموزوم حاصل به عنوان کروموزوم فیلادلفیا شناخته می‌شود. این بدخیمی علاوه بر سلول‌های رده میلوئید، رده‌های اریترئوئید و پلاکت را نیز درگیر می‌کند (۱ و ۲).

TKI (Tyrosin Kinase Inhibitor) یا مهارکننده‌های تیروزین کیناز پیشرفت‌های بنیادی را در درمان CML ایجاد کرده‌اند. ایماتینیب یک درمان هدفمند مولکولی علیه تیروزین کیناز انکوژنیک BCR/ABL است. اگرچه ایماتینیب کارایی قابل توجهی در فاز مزمن بیماری دارد، در مراحل پیشرفته، بیماران به این دارو مقاوم می‌شوند. مقاومت به مهارکننده‌های تیروزین کیناز می‌تواند به دلیل موتاسیون در دومن کینازی BCR/ABL و یا مکانیسم‌های دیگر رخ دهد. این مکانیسم‌ها علی‌رغم مهار BCR/ABL امکان بقا را برای سلول‌ها فراهم می‌کنند و یا اصطلاحاً مقاومت مستقل از کیناز ایجاد می‌کنند (۳).

STAT3 (Signal Transducer and Activator of Transcription3) از فاکتورهای رونویسی است که با تعدادی از فاکتورهای رشد و پروتئین‌های انکوژن فعال می‌شود. فعال‌سازی STAT3 که با فسفریلاسیون تیروزین ۷۰۵ تنظیم می‌گردد، توسط تیروزین کینازهای رسپتوری و غیررسپتوری مانند: EGFR, gp130, Ras, Src و Abl صورت می‌گیرد (۴).

فرم فعال‌شده‌ی STAT3 به صورت همودایمر درآمده، به هسته‌ی سلول انتقال پیدا کرده و به اجزای DNA تنظیمی ویژه‌ی متصل می‌گردد تا رونویسی را القا کند. در شرایط فیزیولوژیک، فعال‌سازی STAT3 گذرا و سریع خواهد بود، اگرچه فعال‌سازی مداوم STAT3 با بدخیمی‌های هماتولوژیک و تومورهای جامد متعددی مرتبط است. مطالعات قبلی پیشنهاد کرده بودند که فعال‌سازی مداوم STAT3، از طریق افزایش تنظیمی ژن‌های ضدآپوپتوزی و ژن‌های مرتبط با تکثیر سلول مانند BCL-XL و CCND1 و انکوژن‌هایی از قبیل PIM1 و c-Myc منجر به دگرگونی و بدخیمی سلول می‌شوند. فعال‌سازی STAT3 از طریق افزایش تنظیمی ژن‌های VEGF و TWIST1 که در آنژیوژنز و متاستاز نقش دارند مرتبط است. این مطالعات، نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی مستقیم بین فعال‌سازی STAT3 و توسعه‌ی سرطان است (۵ و ۶).

شواهد آزمایشگاهی نشان‌دهنده‌ی نقش ضروری STAT3 در هماتوپوئز، تعدیل پاسخ ایمنی و تنظیم تمایز، تکثیر، آنژیوژنز، متاستاز و آپوپتوز از طریق تعدیل ژن‌های هدف STAT3 است. پتانسیل انکوژنیک STAT3 توسط القای تومور زایی و تبدیل تومور در موش‌هایی که از نظر STAT3، افزایش بیان داشتند نشان داده شده است. فعالیت مداوم STAT3، بیان ژن‌های ضدآپوپتوزی شامل BCL-XL، BCL2 و MCL-1 را القا می‌کند و همچنین بیان مهارکننده‌های آپوپتوز شامل SURVIVIN و C-IAP2 را افزایش تنظیمی می‌کند. فعال شدن STAT3 با القای بیان mRNA و پروتئین Cyclin D1 می‌تواند منجر به پیشرفت سیکل سلولی شود (۶ و ۷).

در CML انکوپروتئین‌های ادغامی BCR-ABL منجر به فعال‌سازی مداوم تیروزین کیناز شده که منجر به بدخیم شدن سلول‌های هماتولوژیک می‌شود. BCR-ABL منجر به فعال‌سازی مداوم مسیرهای سیگنالینگ JAK/STAT و Ras/Raf/MEK/ERK/PI3K/PTEN/Akt/Mtor می‌شود (۷). در بیماران مبتلا به CML، فسفریلاسیون مداوم STAT3 به واسطه BCR-ABL، در تکثیر سلولی، مهار آپوپتوز و مقاومت به شیمی‌درمانی نقش دارد (۸).

مطالعات قبلی افزایش سطح فسفریلاسیون STAT3 (Tyr705) را در تومور سینه تهاجمی و سطح پایین بیان آن را در بافت‌های نرمال سینه نشان داده‌اند (۹). در مطالعه‌ی که Deng و همکاران در سال ۲۰۱۰ به منظور بررسی ارتباط بین رشد سرطان معده و بیان STAT3 انجام داد، STAT3 از نظر میزان بیان به دو گروه بیان مثبت و منفی طبقه‌بندی شد. نسبت بیان مثبت STAT3 در بافت سرطانی معده به طور قابل توجهی بالاتر از نمونه‌های نرمال بافت معده بود (۱۰).

در مطالعه‌ی Benekli و همکاران بر روی ۶۷ بیمار بالغ مبتلا به AML، فعالیت مداوم STAT3 در بلاست‌های لوسمیک در ۴۴ درصد بیماران نشان داده شد. نتایج این مطالعه نشان داد که فعالیت مداوم STAT3 یا تولید ایزوفرم‌های ناقص ممکن است با مقاومت دارویی بیماران AML مرتبط باشد و می‌تواند از عوامل شکست درمان در AML باشد (۱۱).

از آنجاکه مهار فعالیت STAT3 منجر به حساس شدن به دارو و مرگ سلول‌های CML می‌شود، مطالعاتی در این زمینه صورت گرفت. شواهدی از این موضوع که مهار مستقیم STAT3 منجر به مرگ سلول‌های CML می‌شود توسط Ma و همکاران در سال ۲۰۱۰ نشان داده شد. آن‌ها نشان

(Thermo Scientific RevertAid First Strand cDNA Synthesis Kit) براساس دستورالعمل شرکت‌های سازنده انجام شد. آنالیز بیان ژن STAT3 بر روی نمونه‌های بیماران و گروه کنترل با تکنیک Real-time PCR انجام شد. برای این منظور در هر واکنش ۱۰ میکرولیتر SYBER® Premix Ex TaqTM (TAKARA)، ۰/۴ میکرولیتر از هر یک از پرایمرهای Forward و Reverse، ۷/۲ میکرولیتر dH2O و ۲ میکرولیتر cDNA در حجم نهایی ۲۰ میکرولیتر آماده شد. پس از دناتوراسیون اولیه، واکنش Real time PCR در ۴۰ سیکل با شرایط دمایی ۹۵°C به مدت ۱۵ ثانیه، ۶۰°C به مدت ۲۰ ثانیه و ۷۲°C به مدت ۲۵ ثانیه انجام شد.

جهت نرمالیزه کردن نتایج هم‌زمان ژن ABL به‌عنوان یک House Keeping Gene استفاده و با شرایط یکسان PCR تکثیر شد. همه نمونه‌ها به‌صورت دوتایی انجام شد و در هر چرخه کاری یک میکروتیوب به‌عنوان کنترل منفی (NTC) که شامل تمامی ترکیبات موردنظر برای PCR با این تفاوت که به‌جای cDNA حاوی آب است، استفاده شد.

به‌منظور نشان دادن اختصاصی بودن محصولات PCR منحنی ذوب بعد از هر مرحله کاری برای ژن‌های STAT3 و ABL رسم شد. در هر ۷۱ نمونه برای هر دو ژن تنها یک قله در منحنی ذوب دیده شد که نشان‌دهنده‌ی اختصاصی بودن محصولات PCR است.

جهت تایید کارایی PCR سریال رقت از نمونه بیمار CML تازه تشخیص داده‌شده تهیه و ژن‌های STAT3 و ABL به روش ذکرشده در بالا تکثیر شدند و با توجه به مشابه بودن شیب هر دو منحنی استاندارد از فرمول $2^{-\Delta\Delta Ct}$ برای مقایسه‌ی بیان ژن STAT3 در گروه‌های مختلف بیماران نسبت به گروه کنترل استفاده شد.

نتایج بیان STAT3 در بیماران مبتلا به CML در پنج گروه بیماران تازه تشخیص داده‌شده، MMR، دارای موتاسیون و مقاوم، فاقد موتاسیون و مقاوم و گروه بلاستیک مقایسه شد. آنالیز داده‌ها با نرم‌افزار SPSS و تست‌های Krusal Wallis Test و Mann-Whitney تجزیه و تحلیل آماری گردید و داده‌های با ارزش $P < 0/05$ از نظر آماری معنی‌دار تلقی شدند.

دادند که وقتی STAT3 siRNA وارد رده سلولی K562 می‌شود، باعث مهار رشد و تکثیر، بلوکه شدن چرخه سلولی و القای آپوپتوز می‌گردد (۱۲).

اخیراً Kuepper و همکاران که نشان دادند که سلول‌های بنیادی CML به‌واسطه‌ی فعال‌سازی STAT3 توسط JAK1 محافظت می‌شوند (۱۳).

نتایج مطالعه‌ای که اخیراً توسط Al-Jamal و همکاران انجام‌شده نشان دادند که افزایش بیان ژن سرکوبگر تومور پروتئوگلیکان ۲ (PRG2) توسط ۵-آزاسیتیدین می‌تواند باعث سرکوب فعالیت STAT3 و القای آپوپتوز و افزایش حساسیت به ایماتینیب شود (۱۴).

هدف از این مطالعه، تعیین میزان بیان STAT3 در بیماران مبتلا به لوسمی میلویدی مزمن و تحت درمان با ایماتینیب و شناسایی نقش احتمالی این ژن در مقاومت داروی بیماران مبتلا به CML تحت درمان با ایماتینیب بود.

روش بررسی

در این تحقیق که در مرکز تحقیقات خون و پیوند سلول‌های بنیادی بیمارستان دکتر شریعتی انجام شد، ۷۱ بیمار که بر اساس علائم بالینی و آزمایشگاهی تشخیص CML آن‌ها قطعی شده بود و ۱۰ فرد سالم که عفونت فعالی نداشتند، مورد مطالعه قرار گرفتند. ملاک برای مقاومت به درمان، رسیدن به (Major Molecular Response) MMR بعد از ۱۸ ماه درمان با ایماتینیب می‌باشد. اساس تعریف مقاومت، دستورالعمل‌های (National Comprehensive Cancer Network) NCCN و ELN (European Leukemia Net) بود (۱۵). بیماران مورد مطالعه در پنج گروه و شامل، ۳۴ بیمار تازه تشخیص داده‌شده (New case)، ۱۱ بیمار در مرحله‌ی ۸، MMR بیمار مقاوم دارای موتاسیون دومن تیروزین کینازی ۹، ABL بیمار مقاوم فاقد موتاسیون دومن تیروزین کینازی ABL و ۹ نفر در فاز بلاستیک قرار داشتند. از هر بیمار ۵ میلی‌لیتر خون وریدی بر روی ماده ضد انعقاد EDTA گرفته شد.

RNA تام از سلول‌های تک‌هسته‌ای بیماران و ساخت cDNA به ترتیب با استفاده از TRIZOL (USA, Sigma) و کیت

جدول ۱: توالی پرایمرهای ژن‌های ABL و STAT3

Gene symbol	Sequence (5' to 3')	TM(°C)	Primer	Size	Efficacy
STAT3-F	GGGAGAGAGTTACAGGTTGGACAT	۶۱/۹	Forward	۱۲۶ bp	٪۹۴
STAT3-R	AGACGCCATTACAAGTGCCA	۶۱/۶	Reverse		
ABL-F	TGGAGATAACACTCTAAGCATAACTAAAGGT	۶۲	Forward	۱۲۴ bp	٪۹۳
ABL-R	GATGTAGTTGCTTGGGACCCA	۶۲	Reverse		

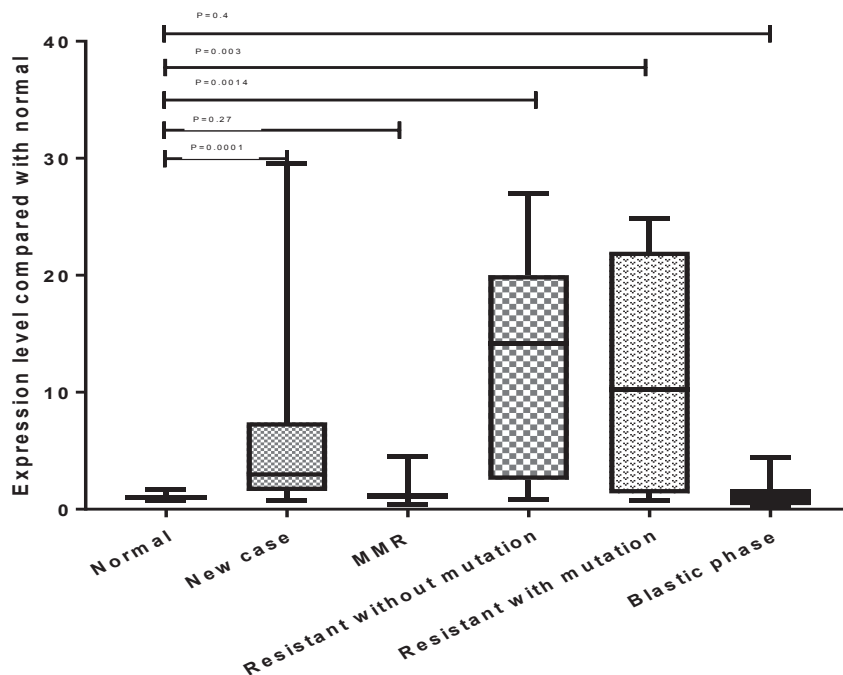
یافته‌ها

MMR مقاوم و دارای موتاسیون، مقاوم و فاقد موتاسیون و گروه در فاز بلاستیک بیماری قرار داشتند. مدت‌زمان درمان بیماران مورد مطالعه در این مقاله حداقل ۱۸ ماه و حداکثر ۵ سال بود. میانگین میزان بیان BCR/ABL در بیماران مقاوم به دارو ایماتینیب ۱۴ درصد به دست آمد. این در حالی بود که حداقل میزان بیان BCR/ABL در این بیماران یک درصد و حداکثر ۵۷ درصد محاسبه شد.

در این تحقیق که در مرکز تحقیقات خون و پیوند سلول‌های بنیادی بیمارستان دکتر شریعتی انجام شد، ۷۱ بیمار که بیماری CML آن‌ها تشخیص نهایی داده شده بود و همچنین ۱۰ نفر فرد سالم که عفونت فعالی نداشتند، مورد مطالعه قرار گرفتند. این بیماران در محدوده سنی ۲۱ تا ۸۲ سال قرار داشتند و ۶۲ درصد بیماران مرد و ۳۸ درصد زن بودند. بیماران مورد مطالعه در پنج گروه تازه تشخیص داده‌شده،

جدول ۲: مقایسه ۵ گروه مورد مطالعه از نظر میزان بیان STAT3 نسبت به گروه کنترل

Disease Phase at Sampling Time	STAT3 Expression level (median)	SD, max-min	P-Value
New Case	۲/۹۶	۷,۰/۷-۰/۲۹/۵	۰/۰۰۰۱
MMR	۱/۲	۰/۸,۰/۴-۴/۵	۰/۲۷
Resistant Without Mutation	۱۴	۹/۷,۰/۸-۲۷	۰/۰۰۱۴
Resistant With Mutation	۱۰	۹/۸,۰/۸-۲۵	۰/۰۰۰۳
Blastic Phase	۰/۷	۱/۳,۰/۱۲-۴/۳	۰/۴

نمودار ۱: مقایسه ۵ گروه مورد مطالعه از نظر میزان بیان STAT3 نسبت به گروه کنترل

به ایماتینیب بدون موتاسیون و گروه بلاستیک در مرکز تحقیقات خون و پیوند سلول‌های بنیادی بیمارستان شریعتی صورت گرفت، نتایج نشان داد که بیماران در فاز بلاستیک تفاوت معناداری از نظر میزان بیان STAT3 با گروه کنترل نداشتند.

با توجه به بیان بالاتر P-STAT3 در سلول‌های میلویدی نابالغ و کاهش بیان آن در سلول‌های تمایز یافته پیشنهاد شده است که بالابودن مداوم P-STAT3 در مهار تمایز نقش دارد (۱۶). همین‌طور در مطالعه‌ی Coppo و همکاران بررسی میزان بیان STAT3 بر روی سلول‌های CD34 سه بیمار در فاز بلاستیک، دو بیمار در فاز تسریع یافته و سه بیمار در فاز مزمن با استفاده از تکنیک نورترن بلات نشان دادند که میزان بیان کلی STAT3 در هر سه فاز مزمن، تسریع یافته و بلاستیک در مقایسه با کنترل نرمال افزایش یافته است. علت تفاوت نتایج ما با نتایج این مطالعه می‌تواند به دلیل متفاوت بودن جمعیت مورد مطالعه باشد چراکه در مطالعه ما کل جمعیت WBC ارزیابی شد در حالی که در مطالعه Coppo و همکاران فقط بر روی جمعیت CD34+ بررسی انجام شد (۱۷).

برخلاف نتایج مطالعه‌ی قبلی و در تایید نتایج مطالعه‌ی ما، Adamaki و همکاران که بر روی سطح بیان STAT3 در بیماران مبتلابه لوسمی لنفوبلاستیک حاد مطالعاتی داشتند، کاهش سطح بیان STAT3 را در مقایسه با گروه کنترل نشان دادند (۱۸).

در بیماران AML فعالیت مداوم STAT3 در بلاست‌های لوسمیک ۴۴ درصد از بیماران نشان داده شده است. فعالیت مداوم STAT3 با تولید ایزوفرم‌های ناقص ممکن است با مقاومت دارویی بیماران AML مرتبط باشد و می‌تواند از عوامل شکست درمان در AML باشد. در بررسی‌های انجام شده بقای عاری از بیماری در بیماران با فعالیت مداوم STAT3 نسبت به گروه دارای فعالیت نرمال به‌طور قابل توجهی کوتاه‌تر بود. احتمال بقای عاری از بیماری ۱۲ ماهه در بیماران با فعالیت مداوم STAT3، ۲۴ درصد و در بیماران با فعالیت در حد نرمال ۵۶ درصد بود (۱۱).

در مطالعه‌ی Bewry و همکاران نشان داده شد که مقاومت دارویی در سلول‌های K562 همراه با افزایش pTyrStat3 می‌باشد. همین‌طور مقاومت دارویی با افزایش بیان ژن‌های هدف STAT3 شامل Mcl-1, Bcl-xl و survivin همراه بود. در این مطالعه آزمایشگاهی

STAT3 به عنوان یکی از مکانیسم‌های مقاومت دارویی به Imatinib مستقل از BCR/ABL مطرح شد (۱۹).

برای بررسی نقش STAT3 در مقاومت دارویی در بیماران CML, Mencalla و همکاران میزان بیان STAT3 را در بیماران مقاوم بدون موتاسیون نسبت به بیماران پاسخ‌دهنده بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان دهنده‌ی افزایش میزان بیان STAT3 در بیماران فاقد موتاسیون بود (۲۰). در مطالعه‌ی ما نیز در نمونه‌های مقاوم چه بدون موتاسیون و چه دارای موتاسیون افزایش معناداری در میزان STAT3 مشاهده شد. مطالعه‌ی Mencialha و همکاران محدود به بیمارانی شده بود که مقاوم و فاقد موتاسیون بودند. در حالی که در مطالعه‌ی حاضر بیماران مقاوم دارای موتاسیون هم از نظر میزان بیان STAT3 بررسی شدند که افزایش بیان STAT3 در آن‌ها تایید شد. با توجه به این نتایج به نظر می‌رسد که افزایش بیان STAT3 مکانیسمی مشترک در جهت ایجاد مقاومت در بیماران مقاوم دارا و یا فاقد موتاسیون می‌باشد.

در مطالعه‌ی Wang و همکاران انجام دادند، دریافتند که افزایش معنی‌داری در بیان پروتئین STAT3 و RPS27a در نمونه‌های BM در بیماران CML در فازهای AP و BP در مقایسه با CP وجود دارد. سلول‌های K562 مقاوم در فاز G0 بیان بالاتری از STAT3 و RPS27a را در مقایسه با سلول‌های K562 نشان می‌دهند. این نتایج پیشنهاد می‌کند که داروهایی که STAT, P-STAT3 و RPS27a را هدف قرار می‌دهند در ترکیب با TKI ممکن است به‌عنوان استراتژی درمانی جدید برای بیماران CML مقاوم به درمان در نظر گرفته شود (۲۱).

در مطالعه‌ی Sayed و همکاران بر روی مغز استخوان ۵۰ بیمار CML و ۲۰ فرد نرمال، کاهش بیان P-STAT3 به دنبال درمان با ایماتینیب مشاهده شد. یافته‌ای که در مطالعه‌ی ما نیز مشاهده شد؛ به‌طوری‌که پس از درمان تفاوت معناداری بین میزان بیان STAT3 در گروه MMR و کنترل مشاهده گردید. در مطالعه‌ی Sayed میزان بیان P-STAT3 در بیماران مقاوم به درمان در مقایسه با بیماران پاسخ‌دهنده به درمان، افزایش بیان نشان داد و بر همین اساس پیشنهاد کردند که P-STAT3 به عنوان مارکری برای پیگیری کلینیکی و پاسخ به درمان استفاده شود (۲۲). همسو با نتایج این مطالعه در مطالعه‌ی حاضر نیز میزان بیان STAT3 در بیماران مقاوم چه دارای موتاسیون و چه فاقد

با اینترفرون درمان شده بودند. از محدودیت‌های این طرح عدم بررسی پلی مورفیسم‌های مؤثر در میزان بیان ژن STAT3 و نیز عدم بررسی سطح پروتئینی آن بود.

نتیجه‌گیری

ایماتینیب یک درمان هدفمند مولکولی علیه تیروزین کیناز انکوژنیک BCR/ABL است. اگرچه ایماتینیب کارایی قابل‌توجهی در فاز مزمن بیماری دارد، در مراحل پیشرفته، بیماران به این دارو مقاوم می‌شوند. مقاومت به مهارکننده‌های تیروزین کیناز می‌تواند به دلیل موتاسیون در دومن کینازی BCR/ABL و یا مکانیسم‌های دیگر رخ دهد. این مکانیسم‌ها علی‌رغم مهار BCR/ABL، امکان بقا را برای سلول‌ها فراهم می‌کنند و یا اصطلاحاً مقاومت مستقل از کیناز ایجاد می‌کنند. با توجه به افزایش بیان STAT3 مستقل از وجود یا فقدان موتاسیون در دومن تیروزین کینازی BCR/ABL، مهارکننده‌های STAT3 ممکن است بتوانند در درمان بیماران مقاوم مفید باشند. پیشنهاد می‌شود که برای نتیجه‌گیری کامل‌تر سطح فسفریلاسیون و بیان پروتئین STAT3 در بیماران در فازهای مختلف بررسی شود. همین‌طور تأثیر مهارکننده‌های STAT3 در نمونه‌های بیماران مقاوم بررسی گردد.

تشکر و قدردانی

یاد استاد فقید، زنده‌یاد دکتر فاطمه نادعلی را گرامی داریم. روحشان شاد و قرین رحمت الهی باد. این تحقیق قسمتی از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته هماتولوژی دانشگاه علوم پزشکی تهران با شماره ۳۵۱۶۳-۳۱-۰۰۲-۹۶ می‌باشد.

موتاسیون نسبت به بیماران پاسخ‌دهنده به ایماتینیب که در فاز MMR بودند، افزایش معناداری را نشان داد.

ارتباط بین تغییرات سطح بیان STAT3 و پلی مورفیسم‌های موجود در این ژن در مطالعه‌ی Kreil و همکاران در سال ۲۰۱۰ بررسی شد. این مطالعه بر روی پلی مورفیسم‌های مرتبط با بیان STAT3 و پاسخ بیماران مبتلا به CML به داروی اینترفرون آلفا انجام شد. ۱۷۴ بیمار مبتلا به CML درمان شده با اینترفرون آلفا مورد بررسی قرار گرفتند که از این میان ۷۹ بیمار responder بودند و کمتر از ۳۵ درصد کروموزوم فیلادلفیا داشتند و ۹۵ بیمار non responder بوده و هیچ پاسخ سایتوژنتیکی مشاهده نشد (بیشتر از ۹۵ درصد کروموزوم فیلادلفیا). در مطالعه‌ی ایشان بیان ژن STAT3 با ژنوتایپ SNP rs6503691 با تکنیک real time quantitative PCR بررسی شد و نتیجه این بود که STAT3 با SNP rs6503691 و پاسخ بیماران CML به اینترفرون آلفا مرتبط است. نتایج نشان‌دهنده‌ی این بود که تفاوت‌های پلی مورفیک در سطوح بیان STAT3 ممکن است تعیین‌کننده‌ی پاسخ به اینترفرون آلفا در بیماران مبتلا به CML باشد (۲۳).

در مطالعه‌ی ما هم در بین بیماران در گروه‌های مختلف تفاوت قابل‌توجهی در سطح بیان STAT3 وجود داشت (جدول ۳)، اما ارتباطی از نظر میزان بیان STAT3 در زمان تشخیص و نحوه‌ی پاسخ به درمان شناسایی نشد. علت این اختلاف در نتایج، تفاوت در نحوه‌ی طبقه‌بندی بیماران به Responder و Non responder و یا به دلیل درمان متفاوت بیماران در دو مطالعه می‌تواند باشد. در مطالعه‌ی ما کلیه بیماران با Imatinib درمان شده بودند؛ درحالی‌که در مطالعه Kreil

منابع

1. Druker BJ. Translation of the Philadelphia chromosome into therapy for CML. *Blood* 2008; 112(13): 4808-17.
2. Hehlmann R, Hochhaus A & Baccarani M. Chronic myeloid Leukaemia. *Lancet* 2007; 370(9584): 342-50.
3. Melo JV & Barnes DJ. Chronic myeloid Leukaemia as a model of disease evolution in human cancer. *Nature Reviews Cancer* 2007; 7(6): 441-53.
4. Garcia R & Jove R. Activation of STAT transcription factors in oncogenic tyrosine kinase signaling. *Journal of Biomedical Science* 1998; 5(2): 79-85.
5. Hirano T, Ishihara K & Hibi M. Roles of STAT3 in mediating the cell growth, differentiation and survival signals relayed through the IL-6 family of cytokine receptors. *Oncogene* 2000; 19(21): 2548-56.
6. Kiuchi N, Nakajima K, Ichiba M, Fukada T, Narimastu M, Mizuno K, et al. STAT3 is required for the gp130-mediated full activation of the c-myc gene. *The Journal of Experimental Medicine* 1999; 189(1): 63-73.

7. Steelman LS, Abrams SL, Whelan J, Bertrand FE, Ludwig DE, Basecke J, et al. Contributions of the Raf/MEK/ERK, PI3K/PTEN/Akt/mTOR and Jak/STAT pathways to Leukemia. *Leukemia* 2008; 22(4): 686-707.
8. Bromberg J & Darnell JE Jr. The role of STATs in transcriptional control and their impact on cellular function. *Oncogene* 2000; 19(21): 2468-73.
9. Hsieh FC, Cheng G & Lin J. Evaluation of potential Stat3-regulated genes in human Breast cancer. *Biochemical and Biophysical Research Communications* 2005; 335(2): 292-9.
10. Deng JY, Sun D, Liu XY, Pan Y & Liang H. STAT-3 correlates with lymph node metastasis and cell survival in Gastric cancer. *World Journal of Gastroenterology* 2010; 16(42): 5380-7.
11. Benekli M, Xia Z, Donohue KA, Ford LA, Pixley LA, Baer MR, et al. Constitutive activity of signal transducer and activator of transcription 3 protein in acute myeloid Leukemia blasts is associated with short disease-free survival. *Blood* 2002; 99(1): 252-7.
12. Ma LD, Zhou M, Wen SH, Ni C, Jiang LJ, Fan J, et al. Effects of STAT3 silencing on fate of chronic myelogenous Leukemia K562 cells. *Leukemia & lymphoma* 2010; 51(7): 1326-36.
13. Kuepper MK, Bütow M, Herrmann O, Ziemons J, Chatain N, Maurer A, et al. Stem cell persistence in CML is mediated by extrinsically activated JAK1-STAT3 signaling. Available at: <https://app.dimensions.ai/details/publication/pub.1112582632>. 2019.
14. Al-Jamal HA, Johan MF, Jusoh SA, Ismail I & Taib WR. Re-expression of bone marrow proteoglycan-2 by 5-azacytidine is associated with STAT3 inactivation and sensitivity response to imatinib in resistant CML cells. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention* 2018; 19(6): 1585-90.
15. Rizzieri D & Moore JO. Implementation of management guidelines for chronic myeloid leukemia perspectives in the United States. *Pharmacy and Therapeutics* 2012; 37(11): 640.
16. Hevehan DL, Miller WM & Papoutsakis ET. Differential expression and phosphorylation of distinct STAT3 proteins during granulocytic differentiation. *Blood* 2002; 99(5): 1627-37.
17. Coppo P, Flamant S, De Mas V, Jarrier P, Guillier M, Bonnet ML, et al. BCR-ABL activates STAT3 via JAK and MEK pathways in human cells. *British Journal of Haematology* 2006; 134(2): 171-9.
18. Adamaki M, Tsotra M, Vlahopoulos S, Zampogiannis A, Papavassiliou AG & Moachovi M. STAT transcript levels in childhood acute lymphoblastic leukemia: STAT1 and STAT3 transcript correlations. *Leukemia Research* 2015; 39(11): 1285-91.
19. Bewry NN, Nair RR, Emmons MF, Boulware D, Pinilla-Ibarz J & Hazlehurst LA. Stat3 contributes to resistance toward BCR-ABL inhibitors in a bone marrow microenvironment model of drug resistance. *Molecular Cancer Therapeutics* 2008; 7(10): 3169-75.
20. Mencalha AL, Correa S, Salles D, Du Rocher B, Santiago MF & Abdelhay E. Inhibition of STAT3-interacting protein 1 (STATIP1) promotes STAT3 transcriptional up-regulation and imatinib mesylate resistance in the chronic myeloid leukemia. *BMC Cancer* 2014; 14(1): 866.
21. Wang H, Xie B, Kong Y, Tao Y, Yang G, Gao M, et al. Overexpression of RPS27a contributes to enhanced chemoresistance of CML cells to imatinib by the transactivated STAT3. *Oncotarget* 2016; 7(14): 18638-50.
22. Sayed D, Badrawy H, Gaber N & Khalaf MR. p-Stat3 and bcr/abl gene expression in chronic myeloid Leukemia and their relation to imatinib therapy. *Leukemia Research Reports* 2014; 38(2): 243-50.
23. Kreil S, Waghorn K, Ernst T, Chase A, White H, Hehlmann R, et al. A polymorphism associated with STAT3 expression and response of Chronic myeloid Leukemia to interferon α . *Haematologica* 2010; 95(1): 148-52.

Study of STAT3 Expression in Different Phases of Patients with Chronic Myeloid Leukemia

Peyman Yousefi¹ (M.S.) - Shahrbanoo Rostami² (Ph.D.) - Nasrin Alizadeh Ghandfurosh³ (M.S.) - Saeed Mohammadi⁴ (Ph.D.) - Mohsen Nikbakht² (Ph.D.) - Laya Ghadyaninejhad⁵ (B.S.) - **Bahram Chahardouli⁴ (Ph.D.)**

1 Master of Science in Hematology and Blood Banking, Faculty of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2 Associate Professor, Hematology, Oncology and Stem Cell Transplantation Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3 Master of Science in Hematology and Blood Banking, Hematology, Oncology and Stem Cell Transplantation Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

4 Assistant Professor, Hematology, Oncology and Stem Cell Transplantation Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

5 Master of Sciences Student in Genetics, Hematology, Oncology and Stem Cell Transplantation Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Received: Oct 2018

Accepted: Feb 2019

Background and Aim: Chronic myeloid leukemia (CML) is a clonal myeloproliferative disease, characterized by BCR/ABL translocation. Using tyrosine kinase inhibitors such as Imatinib, treatment for this disease has progressed remarkably. However, resistance to tyrosine kinase inhibitor is a major obstacle. Signal transducer and activator of transcription 3 (STAT3) is an important transcription factor in proliferation and survival of several cancers. The aim of this study was to determine the expression of STAT3 and its role in drug resistant CML patients treated with Imatinib.

Materials and Methods: Peripheral blood was collected from 71 CML patients in different phases of the disease and 10 healthy individuals. After extracting RNA and synthesizing cDNA, expression of STAT3 gene was measured using Real-Time PCR technique. The expression of STAT3 was normalized to ABL control gene. Then expression levels were compared with the control group.

Results: The results showed that expression of STAT3 in the diagnostic stage was significantly higher than healthy individuals ($p=0.0001$). STAT3 expression was not significantly different from MMR (Major Molecular Response) and the control group. STAT3 expression was significantly higher in non-mutated and mutated ABL kinase domain Imatinib resistant patients as compared to patients in MMR stage ($p=0.0014$ & $p=0.003$). This difference was not significant between the two resistant groups. Blastic phase patients had no significant difference in the expression of STAT3 with the control group.

Conclusion: Considering the results of this study and the role of STAT3 in cell proliferation and survival, the targeting of STAT3 seems to be an effective option in the treatment of resistant patients.

Keywords: Chronic Myeloid Leukemia (CML), STAT3, Imatinib, Drug Resistance

* Corresponding Author:
Chahardouli B
Email:
bchahardouli@tums.ac.ir